

מדוע משה רבינו לא מוזכר בהגדה?

האיש שהוביל את העם ממצרים בעזרת ניסים מופלאים, ממודר לגמרי מההגדה. הדבר מלמדנו שהקשר של יהודי צריך להיות מושתת על אמונה פנימית ואיתנה.

התעלמות מסקרנת

מי שלומד לראשונה בחייו את הסיפור של יציאת מצרים מתוך ההגדה ולא ראה קודם לכן את הסיפור הזה בשום מקור אחר, אינו יודע שמה רבינו היה מעורב בכלל בכל הסיפור של יציאת מצרים!

בהגדה של פסח לא נותנים קרדיט למשה רבינו. המנהיג שהביא את עשרת המכות למצרים, קרע לבני ישראל את הים והציל אותם [?] מוזכר בכל ההגדה פעם אחת בדרך אגב! זהו דבר מפליא ביותר, שכן ביהדות תמיד נותנים קרדיט ואסור להתעלם ממי שעשה דבר זה או אחר. בתורה אנו מוצאים את החיוב של הכרת הטוב ונתינת תודה, כמו במצוות ביכורים שתוכנה הכרת טובה על ביאתם לארץ ישראל ושאסור חלילה להיות כפוי טובה, ואדרבה, מצינו שבגלל הנהגה של כפויי טובה החלו המאורעות שגרמו לגלותם של בני"י מארץ ישראל (ראה 'התוועדויות' תשמ"ה ח"ג עמ' 1750).

ואע"פ שהקב"ה היה זה שעשה את הניסים לישראל ומשה רבינו היה רק השליח, הרי הגמרא אומרת (במס' ב"ק דף צ"ב ע"ב) "מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרא למריה טיבותא לשקיה [= היין של המלך הוא והשותין אותו מחזיקין טובה לשר המשקה ולא למלך. רש"י] אמר לו דכתיב וסמכת את ידך עליו .. ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו" [= תלה החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נותנה ליהושע

והיא אינה אלא מפי הקב"ה. רש"י]. כלומר, שצריך להודות לשליח.

ואילו בהגדה איננו מוצאים ולו מילה אחת על משה רבינו שסבל כ"כ הרבה בשביל בני ישראל, שהלך לפרעה, נגד רצונו, ולבסוף פרעה גירש אותו ואמר לו "אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות", כלומר, הוא איים על משה שיהרוג אותו ומשה מסר את נפשו עבור ישראל. וכשעם ישראל יושב ב'סדר' לחגוג את יציאת מצרים מתעלמים ממנו לגמרי, כאילו אינו קיים וכאילו שלא היה למשה רבינו חלק בגאולת ישראל ממצרים והוא אינו מוזכר כלל!

רק לפני חודש חגגנו את חג הפורים וקראנו את המגילה ושם אנו רואים תופעה הפוכה לחלוטין; המגילה עצמה נקראת מגילת אסתר כי היא היתה זאת שמסרה את נפשה ובזכותה התרחש הנס ולכן נותנים לה קרדיט, וכל המגילה מלאה במרדכי ובאסתר, שהם היו שלוחיו של הקב"ה לעשות את הנס ולכן מזכירים אותם על כל צעד ושעל, וכאן ? בהגדה של פסח ? אין מילה אחת על משה רבינו! אתמהה!

ישנם כאלה שאומרים שמשה לא מוזכר בהגדה משום שלא רצו לעשות למשה פולחן אישיות, אבל התירוץ הזה לא כ"כ מסתדר, שכן בעוד חמישים יום אנו חוגגים את חג השבועות חג מתן תורה, ושם דווקא כן מזכירים את משה רבינו עד כדי כך שכל התורה נקראת על שם משה: "זכרו תורת משה עבדי", התורה נקראת 'תורת משה', המילה הראשונה בפרקי אבות היא "משה קיבל תורה מסיני" ולא שה' נתן תורה לעם ישראל אלא מדגישים שדווקא משה היה זה שקיבל את התורה והוא נקרא משה רבינו ומדגישים זאת ולא מפחדים מפולחן אישיות, ומדוע אפוא בהגדה מתעלמים מחלקו הגדול של משה רבינו ביציאת מצרים?!

הבשורה שהביאה החסידות

כשנוסדה תנועת החסידות במזרח אירופה, היא התפתחה וכבשה מדינות שלימות בזמן קצר יחסית והיא הייתה פופולרית ביותר. אנשים רבים מסוגים שונים התקרבו למנהיגי ואדמו"רי החסידות; היו כאלה שהתקרבו

בגלל שהצדיקים עשו אותות ומופתים, אנשים חולים הבריאו והתרפאו בזכות ברכותיו של הצדיק, עקרות נושעו ונולדו להן ילדים, עניים מצאו פרנסה ואפילו התעשרו כתוצאה מברכתו של הצדיק. תופעת הניסים והמופתים קירבה אנשים רבים לתנועת החסידות ולחצרות הצדיקים.

לעומתם, היה ציבור גדול של אנשים מלומדים שהתקרבו לתנועת החסידות בגלל התוכן שהציעה תורת החסידות ולקחו ממנה מלוא חופנים, פניהם היו מועדים לחידושיה של החסידות במישור התוכני והאינטלקטואלי.

למשל, עד שנוסדה תנועת החסידות, בדיקת חמץ לפני פסח הייתה עבודה מכנית טכנית ויבשה שצריך להוציא את החמץ מהבית. עד שבא רבינו הזקן ממעזריטש ובדק את החמץ במשך כל הלילה ולימד שהחמץ הוא יצר הרע ולא מספיק להוציא את החמץ הגשמי מביתו אלא יש צורך לבער את החמץ מליבו של האדם, להוציא את הרע והישות שהחמץ מסמל. לפתע הפעולה הטכנית הזאת של בדיקת חמץ קיבלה משמעות פנימית ותוכנית, כל העניין קיבל נשמה והאדם קיבל חיות בשעת בדיקת חמץ. שוב הוא אינו מסתכל על זה כעל דבר יבש ומשעמם. לפתע בדיקת חמץ מדברת ואומרת לו משהו.

וכך החסידות הכניסה 'נשמה' בכל ענין בחיי התורה והמצוות, והרבה אנשים מלומדים 'התחברו' לעניין והצטרפו לתנועת החסידות, באמצעותה הם גילו עומק חדש ביהדות שלא היו מודעים לו קודם לכן. וכך נוצרו שני סוגי חסידים: חסידי המופתים וחסידי תורת החסידות. ותמיד היה מתח סמוי בין הסוגים. באופן כללי התופעה התחלקה בין שאר החסידויות לבין חסידות חב"ד; שאר החצרות התמקדו במופתים, ניסים וברכות ואילו חב"ד התמקדה ביותר במישור האינטלקטואלי, אע"פ שגם בשאר החצרות היתה תורה וגם בחב"ד היו מופתים, אבל זה היה החילוק בכללות.

מסופר על שלושה חסידים של צדיקים שונים שישבו ברכבת וכל אחד מהם דיבר בשבחו של רבו.

אחד אמר הרבי שלי העניק לי ברכה לילדים והתקיימה ברכתו ונושעתי;

השני סיפר שהרבי יעץ לו להשקיע בעסק מסוים ונעשה עשיר מופלג; נענה החב"דניק ואמר "הרבי שלי יעץ לי להשקיע בעסק מסוים, השקעתי והפסדתי את כל כספיי!", אם כן? שאלו אותו עמיתיו לנסיעה ברכבת? מהו הנס?! והוא השיב להם: "הנס הוא שאני עדיין חסיד שלו" בדבריו הוא הביע את התובנה שהוא חסיד בגלל שהרבי הורה לו דרך בעבודת ה', ולא בגלל שהרבי עושה עבורו ניסים ומופתים.

חסיד פנימי

מהו ההבדל אפוא בין חסידי המופתים לחסידי תורת החסידות. אלו שהם חסידים בגלל הניסים, כאשר הם לא יראו עוד ניסים הם יחפשו להם רבי אחר, ומדובר א"כ בקשר חיצוני ביותר. לעומתם אלו שקשורים לצדיק בגלל התורה שהוא מלמד ובגלל שהוא מציע דרך בעבודת ה' זהו קשר פנימי ועמוק ולא קשר 'תועלתי' כמו חסידי המופתים. הם נשארים פה לתמיד ולא רק כשזה טוב ומשתלם להם. הם מחפשים אמת פנימית ומצאו אותה אצל הרבי.

סיפור נוסף שיכול להמחיש לנו זאת, מסופר על תלמידיו של רבי הלל מפאריטש שישבו וסיפרו שיש אדמו"ר בוילעדניק שעושה ניסים. הם סיפרו למשל על משוגע אחד שנסע אליו לוילעדניק והצדיק ריפא אותו, וכן סיפרו סיפורים נוספים על אנשים שנושעו כתוצאה מברכותיו של הצדיק מוילעדניק. נענה להם רבי הלל מפאריטש ואמר "משוגעים שיסעו לוילעדניק אבל חסידים יסעו לליובאוויטש". כלומר, מי שמעוניין במופתים שיסע לשם, אבל מי שרוצה תוכן ותורה שתאיר את עיניו בעבודת ה' ייסע לליובאוויטש.

כעת נוכל להבין מדוע משה רבינו לא מוזכר בהגדה של פסח, ולעומת זאת במתן תורה הוא מוזכר ונותנים לו את כל הקרדיט. הקשר של יהודי למשה רבינו ולמסורת היהודית לא צריך להיות מבוסס ומושתת על ניסים, מדוע? כי ברגע שאין ניסים הוא יכול 'לאבד את הראש'.

בוודאי שיש ניסים ומופתים ביהדות, ואנחנו עם המלומד בניסים אין ספור,

אבל לא זהו עיקר היהדות. היהדות מושתתת על תורתנו הקדושה שממנה יהודי לומד ומפיק עצות כיצד לחיות כיהודי הגון וישר כפי רצונו של הבורא, ולכן במתן תורה שזה היה אירוע מעצב ועיקרי בחייו של היהודי ועליה הוא נדרש להשתית ולבסס את חייו ☞ נותנים קרדיט ומזכירים את משה רבינו, כי זהו קשר שמבוסס על תוכן פנימי ואמיתי, זהו דבר שלא מתחלף.

גם היום ישנם אנשים שעושים מצוות כי הם רוצים שהקב"ה ייתן להם פרנסה טובה או בריאות או ילדים, אריכות ימים וכו', וברגע שזה לא הולך בדיוק כמו שהם חושבים הם מתבלבלים לגמרי ושואלים את עצמם בשביל מה אני עושה את זה. ולכן אנחנו צריכים ללמוד מזה שהקשר שלנו עם משה רבינו היא התורה. יהודי תמיד צריך לזכור שהוא יהודי לא רק בגלל שה' עשה עשר מכות וקרע את היס, אלא הוא יהודי כי הוא קיבל את התורה שמכוונת אותו בחייו היהודיים, וגם כשלא תמיד הכל מתנהל בדיוק כמו שהוא רוצה הוא ממשיך להיות יהודי, שכן הקשר שלו ליהדות הוא קשר פנימי ואמיתי.